

Er ref/dnr: N2021/02620

Vårt dnr: 348

Näringsdepartementet
Landsbygdsavdelningen,
Enheten för djur och livsmedel

Stockholm den 4 mars 2022

Naturskyddsföreningens yttrande över En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet (SOU 2021:81)

Sammanfattning

- Naturskyddsföreningen är enig med utredningen om att befintlig lagstiftning ska ligga till grund för genomförandet av dricksvattendirektivet.
- Naturskyddsföreningen anser att regering bör ta ett större övergripande ansvar för vattenförvaltning och dricksvattenhantering i Sverige, bland annat genom att ta fram en nationell handlingsplan för vattenförvaltning som inkluderar dricksvattenfrågan och tar hänsyn till effekter av ett förändrat klimat.
- Naturskyddsföreningen välkomnar förslagen om att utöka vattenmyndigheternas ansvar och befogenheter vilket förtydligar den viktiga kopplingen mellan god yt- och grundvattenstatus och god dricksvattenkvalitet. I samband med att vattenmyndigheternas ansvarsområde utökas behövs permanenta resursförstärkningar till myndigheten.
- Naturskyddsföreningen anser att alla dricksvattentäkter i Sverige bör skyddas av ett vattenskyddsområde och att arbetet med att inrätta vattenskyddsområden måste snabbas på.
- Naturskyddsföreningen är enig med utredningen om att riskbedömningen avseende tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten ska utföras av vattenmyndigheterna men anser att ett flertal myndigheter, utifrån respektive ansvarsområde, ska bistå med föreskrifter när riktlinjertas fram.
- Naturskyddsföreningen anser att det krävs en bättre analys av både tillgång, efterfrågan och uttag av råvatten och att ansvaret för kontrollen av råvattnets kvalitet behöver förtydligas.
- Naturskyddsföreningen ställer sig frågande till hur Sverige ska kunna säkerställa ett hälsosamt dricksvatten om endast de kemiska parametrarna i dricksvattendirektivets bilaga 1B analyseras.

- Naturskyddsföreningen anser, i enlighet med artikel 5.3, att Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket bör få i uppdrag att ta fram, och regelbundet uppdatera, en kompletterande nationell lista med hälsofarliga ämnen och läkemedelsrester med gränsvärden i linje med EFSA:s rekommendationer och/eller det senaste kunskapsläget.
- Naturskyddsföreningen välkomnar de skärpningar och förtydliganden av ansvarsfördelning som föreslås i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster då det gäller huvudmannens ansvar att hålla en va-anläggning i gott skick.
- Naturskyddsföreningen vill att en miljökvalitetsnorm för kvantitativ ytvattenstatus införs för att förbättra möjligheten att planera för en god hushållning av Sveriges vattenresurser.

Inledning

Vatten är vårt viktigaste livsmedel och tillgång till rent dricksvatten är en grundläggande mänsklig rättighet. I EU:s nya dricksvattendirektiv från 2020 skärps kravet på dricksvattenhanteringen i alla EU:s medlemsländer och deras skyldighet att säkerställa god dricksvattenkvalitet förtydligas. Det nya dricksvattendirektivet fokusera mer på förebyggande insatser än det tidigare direktivet från 1998. Det ställer krav på att det ska införas ett riskbaserat arbetssätt som omfattar hela distributions-kedjan från källa till kran. Dessutom har nya gränsvärden tagits fram för vissa farliga ämnen.

Både i det nya dricksvattendirektivet och i utredningen om hur direktivet ska genomföras i svensk rätt (SOU 2021:81) understryks den nära kopplingen mellan dricksvattendirektivet och EU:s ramdirektiv för vatten (det s.k. vattendirektivet). Vattendirektivets mål är att yt- och grundvattenförekomster i Sverige ska ha god kemisk och ekologisk status och direktivet syftar till att vattenresurserna ska förvaltas så att kommande generationer ska få tillgång till vatten av bra kvalitet i tillräcklig mängd (Vattenmyndigheterna 2022).

Naturskyddsföreningen lämnar i detta yttrande synpunkter på dricksvattenutredningens betänkande om hur det nya dricksvattendirektivet ska genomföras i svensk rätt och hur ansvaret för dricksvattenhanteringen ska fördelas mellan olika myndigheter.

Allmänna synpunkter

En väl fungerande vattenförvaltning baserad på systematisk och regelbundet genomförd övervakning och där åtgärder sätts in för att uppnå god kemisk och ekologisk status är avgörande för att uppnå god vattenkvalitet i våra vattenförekomster. God vattenkvalitet i yt- och grundvatten är i sin tur den

viktigaste förutsättningen för att kunna producera rent och hälsosamt dricksvatten. Därför välkomnar Naturskyddsföreningen att det nya dricksvattendirektivet även inkluderar tillrinningsområdena och att det finns en tydligare koppling till vattendirektivet I Sverige saknas idag vattenskyddsområden vid nästan 30 procent av de vattentäkter där dricksvatten hämtas och ansvaret för vattenresurserna är utspritt på ett stort antal myndigheter och andra aktörer. För att trygga framtidens dricksvattenförsörjning finns det ett stort behov av en övergripande och långsiktig planering av vattenhanteringen som också tar hänsyn till de förändrade förutsättningar som klimatförändringarna medför. Dessutom krävs att ansvarsfördelningen för hela vattnets väg från källa till kran blir tydligare och att de vattentäkter som förser oss med dricksvatten skyddas bättre.

Naturskyddsföreningen är positiv till flera av de författningsförslag utredningen presenterar som förtydligar hur dricksvattendirektivet ska genomföras i svensk rätt och myndigheternas ansvar. Till exempel är föreningen positiv till de föreslagna förändringarna i Miljöbalken som innebär att de åtgärdsprogram som vattenmyndigheterna tar fram för att följa miljö kvalitetsnormerna i svenska vattenförekomster även ska ha som uppgift att skydda kvalitén på dricksvattnet.

I utredningen föreslås en rad förtydliganden av vilka aktörer som har ansvar då det gäller att säkerställa att dricksvattnet håller god kvalitet. Bland annat föreslås att huvudmannens ansvar för en va-anläggning ska förtydligas och skärpas så att det även omfattar underhåll i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster vilket Naturskyddsföreningen välkomnar. Föreningen är även positiv till förslagen om att utöka vattenmyndigheternas ansvar och mandat vilket redogörs närmare för i stycket om vattenmyndigheternas roll nedan.

Vattenmyndigheternas roll

Naturskyddsföreningen delar utredningens bedömning att vattenmyndighetens ansvar och befogenheter i frågor som rör dricksvattenssäkerhet bör utökas. Kopplingen till ramdirektivet för vatten (vattendirektivet) förstärks i det nya dricksvattendirektivet och det är rimligt att vattenmyndigheten som ansvarar för vattenförvaltningen i Sverige får ett utökat ansvar för att säkerställa att råvattenkvaliteten i Sverige är god. Naturskyddsföreningen vill i detta sammanhang påpeka att då vattenmyndigheternas ansvarsområde utökas behöver det kombineras med permanent resursförstärkning eftersom vattenförvaltningen är kraftigt underfinansierad i förhållande till det vida och komplexa uppdrag myndigheten har redan idag.

Av vattenförvaltningsförordningen framgår tydligt att vattenmyndigheternas åtgärdsprogram ska innehålla åtgärder för att skydda dricksvatten (vattenförvaltningsförordning) (2004:660) 6 kap 5. Naturskyddsföreningen välkomnar utredningens förslag om att vattenmyndigheterna ska ansvara för

riskbedömningen och besluta om riskhanteringsåtgärder som behövs för att skydda kvaliteten på dricksvattnet. Naturskyddsföreningen delar dessutom utredningens uppfattning att de begränsande och förebyggande åtgärder som vattenmyndigheterna bedömer är nödvändiga för att säkra en god dricksvattenkvalitet ska inkluderas i åtgärdsprogrammen. Dock anser Naturskyddsföreningen att ett flertal myndigheter, utifrån deras respektive ansvarsområden behöver konsulteras när riktlinjer för riskbedömning och riskhantering tas fram.

För att öka vattenmyndigheternas möjlighet att genomföra riskbedömning i tillrinningsområdet och föreslå lämpliga åtgärder är det viktigt att vattenmyndigheterna får tillgång till relevanta data. Naturskyddsföreningen välkomnar därför utredningens förslag om att vattenproducenternas råvattenkontroll bör tillgängliggöras för vattenmyndigheterna.

Vattenskyddsområden

I Sverige kommer 75 procent av allt dricksvatten från ytvatten – antingen direkt eller indirekt efter konstgjord infiltration. En god vattenkvalitet är avgörande för tillgången på råvatten av god kvalitet, och i slutändan rent och hälsosamt dricksvatten i våra kranar. För att skydda det vatten som ska användas för dricksvattenproduktion kan vattenskyddsområden inrättas. Idag saknas vattenskyddsområden vid ca 30 procent av alla kommunala vattentäkter och inrättandet av nya vattenskyddsområden går långsamt (Se Sveriges miljömål <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/vattenskyddsomraden>)

Nationella expertrådet för klimatanpassning påpekar i sin första rapport att uthållig vattenanvändning behöver säkras i lagstiftning med hänsyn till förändrat klimat och att detta inkluderar inrättande och översyn av vattenskyddsområden (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022). Ett beslut om att inrätta ett vattenskyddsområde får fattas av länsstyrelsen eller kommunen. Av Havs- och vattenmyndighetens *Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden* (HaV 2021) framgår att myndigheten anser att dricksvattenproducenten är den aktör som ska sköta utredningen om ett eventuellt vattenskyddsområde.

Naturskyddsföreningen anser att det är viktigt att arbetet med att inrätta vattenskyddsområden intensifieras så att alla vattenresurser som används eller kan komma att användas som vattentäkt för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lag (2006:412) om allmänna vattentjänster snarast skyddas av ett vattenskyddsområde. Föreningen anser dessutom att oavsett om det är dricksvattenproducenten eller någon annan aktör som sköter utredningen om ett vattenskyddsområde så är det kommunen som ska säkerställa att dricksvattentäkterna skyddas, bland annat genom strategisk kommunal vattenplanering och framtagande av kommunala vattenplaner.

Riskbedömning

En viktig förändring i det nya dricksvattendirektivet är en övergång till en riskbaserad metod för dricksvattensäkerhet. För att en riskbaserad metod ska fungera behövs ett väl fungerande övervakningsprogram så att faror och risker kan uppdagas. Det blir viktigt med tydliga riktlinjer för hur riskbedömningen ska göras för att säkerställa en enhetlig bedömning över hela landet, samt att bedömningsgrunderna blir tillräckligt omfattande för att ett korrekt beslut ska kunna fattas. Flertalet myndigheter bör, utifrån deras respektive ansvarsområde, bistå med föreskrifter över hur riskbedömningen ska utföras och vilka parametrar som ska beaktas. Det är även viktigt att resurser avsätts så att övervakning kan göras regelbundet.

Riskbedömning av tillrinningsområden

Naturskyddsföreningen ställer sig positiv till förslaget att det ska vara vattenmyndigheterna som ansvarar för att riskbedömning utförs, men vill poängtera att expertis måste tas in från andra myndigheter med specifik kompetens och/eller tillgång till information som behövs. Utredningen föreslår att det ska införas ett nytt kapitel i vattenförvaltningsförordningen om riskbedömningen och riskhanteringen avseende tillrinningsområdena. Naturskyddsföreningen välkomnar detta förslag, men anser att flera myndigheter bör involveras utifrån deras respektive ansvars- och kompetensområden, när riktlinjer för riskbedömning och riskhantering tas fram (se tabell 1).

Tabell 1. Naturskyddsföreningens förslag till ansvarsfördelning för riskbedömning och riskhantering

	Tillrinningsområdet	Försörjningssystem	Fastighetsinstallationer
Ansvarig för riskbedömning enligt artikel 8-10	vattenmyndigheterna	VA-utövare	Folkhälsomyndigheten
Föreskrivande myndigheter	HaV - gällande ytvatten SGU - gällande grundvatten NVV - gällande terresta miljön i tillrinningsområdet KEMI - gällande farliga ämnen och bekämpningsmedel LMV - gällande läkemedelsrester	KEMI - gällande farliga kemikalier och bekämpningsmedel, samt beredningskemikalier LMV - gällande läkemedelsrester Livsmedelsverket - gällande vatten som livsmedel	Boverket - gällande fastighetsinstallation KEMI - gällande farliga ämnen Livsmedelsverket - gällande vatten som livsmedel

Naturskyddsföreningen vill se tydliga föreskrifter om vad som ska ingå vid riskbedömning av tillrinningsområden, särskilt när det gäller risker kopplade till kemiska parametrar som miljögifter och läkemedelsrester. Föreningen vill i detta sammanhang betona kopplingen till EU:s vattendirektiv och dess miljö kvalitetsnormer, och vill att vattendirektivets prioriterade ämnen, och ämnen på de anknutna bevakningslistorna, som ett minimum ska övervakas och beaktas när riskbedömningar görs. Även andra hälsofarliga ämnen som upptäcks i dricksvattnet kan behöva undersökas i tillrinningsområdet för att lämpliga åtgärder ska kunna vidtas.

Viktiga aspekter som behöver tas hänsyn till vid en riskbedömning av tillrinningsområde är vilka verksamheter och aktiviteter (så som industrier, jordbruk, skogsbruk, vattenbruk, samhällen, vägar och trafik, hamnar och båttrafik, flygplatser och flygtrafik, militär verksamhet) som bedrivs eller historiskt har bedrivits inom tillrinningsområdet och hur dessa verksamheter eller aktiviteter kan ha påverkat, eller kommer kunna påverka, vattenkvaliteten i dricksvattentäkten. I detta ingår att ta reda på vilka farliga ämnen (t.ex. kemikalier, bekämpningsmedel och läkemedel) som kan ha använts och genom analyser undersöka om de förekommer i dricksvattentäkten. Även verksamheter utanför tillrinningsområdet, som kan ha inverkan på vattentillgången till dricksvattentäkten, ska utvärderas och omfattas av riskbedömningen. Även verksamheter utanför tillrinningsområdet, som kan ha inverkan på vattentillgången till dricksvattentäkten, ska utvärderas och omfattas av riskbedömningen. Även verksamheter utanför tillrinningsområdet, som kan ha inverkan på vattentillgången till dricksvattentäkten, ska utvärderas och omfattas av riskbedömningen. Det gäller till exempel i kalkrika områden där sprickbildning är vanligt, och i samband med gruvdrift, vilket kan förändra grundvattenförhållandena.

Parametervärden och punkter där de ska iakttas

Historiskt sett har Sverige haft ett förhållandevis rent dricksvatten, så är det inte längre. Svenska vatten innehåller många föroreningar, t.ex. är sjöarna Vänern, Vättern och Mälaren alla förorenade med både läkemedelsrester och PFAS-ämnen. Då dessa sjöar används som dricksvattentäkter kan detta avspeglas i råvatten från vattenverk, där vissa läkemedel detekteras i 100% av analyserade vattenprover (Malnes et al. 2021).

Naturskyddsföreningen anser att det är bra att EU-direktivet är så tydligt gällande vad medlemsstaterna ska göra för att uppnå ett rent och säkert vatten. Föreningen ställer sig dock frågande till hur Sverige ska kunna säkerställa ett hälsosamt dricksvatten om endast de kemiska parametrarna i

dricksvattendirektivets bilaga 1B, analyseras. Naturskyddsföreningen anser inte att minimikraven för de kemiska parametrarna (bilaga 1B) avspeglar senaste kunskapsläget och reflekterar i vissa fall inte säkra gränser. Föreningen anser i stället att Sverige ska sätta sina nationella gränser i linje med EFSA:s rekommendationer och/eller det senaste kunskapsläget. Till exempel anser Naturskyddsföreningen att ett gränsvärde för PFAS bör sättas i samma nivå som Danmarks gränsvärde på 2 ng/L för summan av fyra PFAS.

Tabell 2. Naturskyddsföreningens förslag till parametervärden som ska övervakas.

	Tillrinningsområden	Försörjningssystem	Fastighetsinstallationer
Parametrar att övervaka enligt direktivet	Bilaga V till ramdirektivet för vatten (vilket inkluderar bilaga X)	Bilaga 1A och 1B till dricksvattendirektivet	Bilaga 1D till dricksvattendirektivet
Av Naturskyddsföreningen föreslagna ytterligare parametrar att övervaka, i enlighet med artikel 5.3	Ämnen på den nya nationella listan som detekterats i råvatten ska även undersökas i tillrinningsområdet för att fastställa omfattningen av och källan till föroreningen.	Nationell lista över hälsofarliga ämnen som misstänks kunna förekomma och som inte finns upptagna i direktivets listor, eller de listor som direktivet hänvisar till.	Bisfenoler (för relinade rör).

Parametrar att övervaka i tillrinningsområdet

Dricksvattendirektivet hänvisar till bilaga V i ramdirektivet för vatten gällande vilka parametrar som ska beaktas vid riskbedömningen. Naturskyddsföreningen anser att även andra ämnen som framkommer i riskanalysen, tex utifrån vilken verksamhet som bedrivs eller har bedrivits i området, ska analyseras och tas med i riskbedömningen.

Parametrar att övervaka i försörjningssystemet

Dricksvattendirektivet listar ett trettiotal ämnen i bilaga 1B som ska övervakas. Det är en bråkdel av de hälsofarliga ämnen som förekommer i dricksvattentäkterna och som därför även kan förekomma i dricksvattnet. Naturskyddsföreningen vill att en nationell lista med kemiska parametervärden tas fram, som innehåller fler ämnen och lägre gränsvärden än vattendirektivets lista i bilaga I, del B. Naturskyddsföreningen anser att Kemikalieinspektionen är mest lämpade att ta fram en sådan lista med kemiska parametrar, inklusive bekämpningsmedel, eftersom myndigheten har den kompetens som behövs för att bedöma risker till följd av kemisk exponering. Listan bör även innehålla vissa läkemedel som finns i svenska

vattenförekomster. Naturskyddsföreningen anser i enlighet med artikel 5.3, att Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket bör få i uppdrag att ta fram, och regelbundet uppdatera, en kompletterande nationell lista med hälsofarliga ämnen och läkemedelsrester med gränsvärden i linje med EFSA:s rekommendationer och/eller det senaste kunskapsläget.

Naturskyddsföreningen vill poängtera att det finns ungefär 5000 olika PFAS-ämnen och att användningen av dessa varierar över tid vilket innebär att det generellt är bättre att mäta ”PFAS totalt” än summan av specifika PFAS-ämnen. Dricksvattendirektivets gränsvärde på 500 ng/L för PFAS totalt är dock inte ett säkert gränsvärde. Naturskyddsföreningen förutsätter att de nationella gränsvärdena för PFAS blir i linje med EFSA:s rekommendationer. I bilaga III, del B, punkt 3 står att ”dessa ämnen [PFAS] ska övervakas när det vid den riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområdena för uttagpunkter som utförs i enlighet med artikel 8 konstateras att dessa ämnen sannolikt förekommer i en viss vattentäkt”. Naturskyddsföreningen vill poängtera att dessa ämnen bör övervakas i alla dricksvatten, eftersom PFAS-kontamination är ett nationellt problem (Malnes et al. 2021) och att PFAS sannolikt förekommer i majoriteten av vattentäkterna.

När det gäller bekämpningsmedel står det i bilaga I, del B att ”Endast pesticider som sannolikt förekommer i en viss vattentäkt behöver övervakas.” Här är Naturskyddsföreningen oroad över vem som gör bedömningen över vad som bör övervakas eller ej och anser att den nationella listan med kemiska parametervärden ska inkludera vanligt förekommande, eller historiskt vanligt förekommande, bekämpningsmedel. Dessa ämnen bör undersökas minst två gånger per år (vår och höst). Naturskyddsföreningen anser att det är bra att mäta summan av bekämpningsmedel, men för att en sådan parameter ska vara relevant krävs att majoriteten av de bekämpningsmedel som används övervakas.

Parametrar att övervaka i fastighetsinstallationer

Naturskyddsföreningen är positiv till att det nya dricksvattendirektivet slår fast att medlemsländerna ska säkerställa att material som kommer i kontakt med dricksvatten uppfyller vissa krav. Men i listan över vilka ämnen som särskilt ska beaktas vid riskbedömning av fastighetsinstallationer saknas bisfenoler. Bly är vanligt förekommande inom unionen, men inte längre särskilt vanligt i Sverige. Däremot är det vanligt att relining har gjorts där bisfenol A eller annan bisfenol förekommit. Nyligen sänkte EFSA det tolererbara dagliga intaget av bisfenol A med 100 000 gånger till 0,04 ng/kg kroppsvikt och dag. Eftersom det är vanligt förekommande med relining i Sverige är det rimligt att riskbedömningen av fastighetsinstallationen även inkluderar förekomst av bisfenoler i dricksvattnet, och att gränsvärdet för bisfenol A i kranvattnet sätts så det speglar EFSA:s bedömning.

När det gäller material som kommer i kontakt med dricksvatten och vilka kemiska ämnen som ska få förekomma anser Naturskyddsföreningen att det är EU-förordningen 1935/2004 om material i kontakt med livsmedel som ska gälla.

Råvattenkontroll

Som konstateras i utredningen innebär samhällsutveckling och klimatförändringar ökade krav på dricksvattenproduktionen och ökade risker för försämring av råvattnet. Detta är också något som understryks i den första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022). Naturskyddsföreningen anser att det krävs en bättre analys av både tillgång, efterfrågan och uttag av råvatten, att ansvaret för kontrollen av råvattnets kvalitet måste förtydligas och proceduren kring detta skärpas.

Naturskyddsföreningen delar utredningens bedömning att den verksamhetsutövare som producerar dricksvatten fortsatt ska ha ansvaret för att kontrollera råvattnet och att detta ska förtydligas i dricksvattenföreskrifterna. Svenskt Vatten har tagit fram branschriktlinjer för krav på råvattenkvaliteten men det finns inget egentligt regelverk för hur råvattenkontrollen ska gå till. Naturskyddsföreningen anser att det är viktigt att det inkluderas tydliga regler för undersökningsfrekvens och parametrar för råvattnet i dricksvattenföreskrifterna, se stycket ”parametrar att övervaka i försörjningssystemet”.

Vattenläckage

Utredningen föreslår författningsförändringar i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster som tydliggör underhållsansvaret för va-anläggningar vilket Naturskyddsföreningen välkomnar. Enligt en rapport framtagen av Svenskt Vatten behöver investeringarna i kommunalt VA öka kraftigt (Svenskt vatten 2020). Läckagen från vattenledningsnäten i Sverige är stora - i snitt försvinner 20 procent av vattnet i ledningarna men förlusterna varierar beroende på kommun (Malm et al 2019). Nationella expertrådet för klimatanpassning framhåller i sin första rapport vikten av att reducera läckage i ledningsnätet och därmed reduceras risken för vattenbrist (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022). I utredningen framhålls att i regioner med större risk för vattenbrist kommer hushållning med vattenresursen att vara viktigare än i områden med låg risk för vattenbrist. Detta framgår även tydligt i den första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning.

Enligt det nya dricksvattendirektivet ska vattenläckaget bedömas åtminstone då en vattenleverantör försörjer minst 50 000 personer med dricksvatten. I Sverige är det endast knappt 50 av landets 290 kommuner som har mer än 50 000 invånare vilket innebär att de flesta vattenleverantörer i Sverige inte

kommer att omfattas av denna bestämmelse. Naturskyddsföreningen anser att det är viktigt att undersökningen av vattenläckaget i ledningsnäten blir mer heltäckande och inte bara genomförs i landets största kommuner.

Det är angeläget att regeringen tar ett övergripande ansvar över frågor som har med vattentillgång och hushållning att göra. Naturskyddsföreningen är i princip positiv till förslaget om att regeringen ska besluta om en handlingsplan för att minska vattenläckaget. Men föreningen vill i detta sammanhang påpeka att det behöver tas ett helhetsgrepp över frågor som behandlar hushållning med vattenresurser. Naturskyddsföreningen föreslår därför att en framtida handlingsplan för att motverka vattenläckage ska ingå i en nationell handlingsplan för vattenförvaltning (se nedan).

Övriga synpunkter och förslag.

Ett förändrat klimat skapar nya utmaningar för dricksvattenförsörjningen i Sverige. Idag bedöms den *kvantitativa statusen* för grundvatten i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram men en motsvarande bedömning för ytvatten saknas. I den första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning påpekas att det finns behov av att förtydliga vem som ska ansvara för helhetsperspektivet i ett avrinningsområde. (Nationella expertrådet för klimatanpassningar 2022). Planeringen och kontrollen av vattenuttag av olika slag behöver bli bättre och det finns i många fall behov av omprövning av äldre vattendomar. Naturskyddsföreningen förordar liksom Nationella expertrådet för klimatanpassning, att en miljö kvalitetsnorm för kvantitativ ytvattenstatus införs för att förbättra möjligheten att planera en god hushållning av Sveriges vattenresurser.

Klimatförändringarna, i kombination med minskad försurning och förändrad markanvändning, förväntas även leda till ökad brunifiering av i svenska vatten och kustområden (Kritzberg et al 2020). Den ökade halten av organiska ämnen i vattnet som brunifieringen innebär komplicerar och fördyrar dricksvattenproduktionen och kan dessutom leda till att det bildas skadliga och cancerframkallande biprodukter i vattnet i samband med reningsprocessen (Lindqvist 2020). Naturskyddsföreningen anser att det är viktigt att eventuell förekomst av brunifiering kartläggs och att arbetet för att minska brunifieringen intensifieras. Föreningen föreslår att en utredning tillsätts som får till uppgift att kartlägga effekterna av brunifiering både på ekosystem- och på samhällsnivå och ger förslag på hur brunifieringen kan motverkas

Övervakning av vatten bedrivs av många aktörer på statlig, regional och kommunal nivå samt av verksamhetsutövare. Men det saknas en överblick över den miljöövervakning av vatten som bedrivs i landet, och Sverige har fått kritik av EU-kommissionen för att övervakningen av vatten inte uppfyller de krav som följer av ramdirektivet för vatten (SOU 2019:22). I en aktuell s.k.

EU-pilot från kommissionen tar man upp brister såväl i antalet övervakade ämnen och övervakningsstationer som i övervakningsfrekvens. I Sveriges svar till EU-kommissionen framhålls att arbete pågår med att identifiera eventuella brister och behov av kompletterande övervakning utifrån detta (Miljödepartementet 2021). Behovet av övervakning av våra vattenresurser är något som ständigt växer, vilket påpekas i vattenmyndigheterna i åtgärdsprogrammen (se t ex vattenmyndigheterna 2020). Brister i övervakningen framhålls även i den aktuella utredningen där det konstateras att det saknas information och övervakning av den typ det hänvisas till i det nya dricksvattendirektivet.

Naturskyddsföreningen vill i detta sammanhang understryka att det är avgörande för den framtida dricksvattenförsörjningen att övervakningen av Sveriges vattenförekomster utökas och samordnas bättre. Övervakningen behöver ge information om både det rådande tillståndet och om långsiktiga förändringar. För att öka effektiviteten i övervakningen krävs en bättre samordning mellan nationell och regional miljöövervakning samt recipientkontrollen. Utredningens förslag om att låta Livsmedelsverket och SGU utreda hur ett system för insamling av råvattendata kan utformas och att göra dessa data tillgänglig för vattenmyndigheterna innebär bra exempel på hur samordningen av vattenmiljöövervakningen kan förbättras.

Naturskyddsföreningen vill att regeringen tar ett större övergripande ansvar för vattenresursfrågor och vattenförvaltning i Sverige. Användningen av vattenresurser – både yt- och grundvatten – måste planeras bättre och ansvar och mandat behöver förtydligas. Nödvändiga åtgärder för att förbättra hanteringen av vattenresursfrågorna – inklusive tillgången på dricksvatten av god kvalitet – behöver förenas med permanenta resursförstärkningar. Naturskyddsföreningen var i sitt yttrande över betänkandet En utvecklad vattenförvaltning (SOU 2019:66) positiv till utredningens förslag om att riksdag och regering ska ta större ansvar för vattenförvaltningen till exempel genom att ta fram en *nationell handlingsplan* för vattenförvaltningen. Eftersom det är många myndigheter och andra aktörer inblandade i vattenförvaltningen och dricksvattenförsörjningen i Sverige skulle Naturskyddsföreningen dessutom gärna se att regeringen tillsatte en ”vattenminister” som fick till uppgift att ha det övergripande ansvaret för vattenresursfrågorna i landet.

Litteratur

Havs- och vattenmyndigheten 2021. Vägledning om inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden. Rapport 2021:4.

Kritzberg, E., Maher Hasselquist, E., Skerlep, M., Löfgren, S., Olsson, O., Stadmark, J., Valinia, S., Hansson, L-A. & Laudon, H. 2020. Browning of freshwaters: Consequences to ecosystem services, underlying drivers, and potential mitigation measures. *Ambio* 2020, 49:375–390

Lindkvist, K. 2020. Brunifiering av Mälaren - Effekter av ändrad markanvändning och klimatförändringar. Examensarbete Umeå universitet.

Malm, A., Axell, L., Svensson, G. & Røstu, J. 2019. Vattenförluster från ledningsnätet – beräkningsverktyg för en hållbar nivå. *Svenskt vatten*. Rapport 2019-17.

Malnes D, Golovko O, Köhler S, Ahrens L. 2021. Förekomst av organiska miljöföroreningar i svenska ytvatten Kartläggning av Sveriges tre största sjöar, tillrinnande vattendrag och utlopp. Mälarens vattenvårdsförbund rapport 2021:1, Vänerens vattenvårdsförbund rapport 121, Vätternvårdsförbundets rapport 140.

Miljödepartementet 2021. Svar på EU pilot-skrivelse om genomförande av vattendirektivet 2000/60/EG – brister som identifierats i kommissionens bedömning av den andra cykelns förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt (EUP(2021)9898. (M2021/00534.

Nationella expertrådet för klimatanpassning, 2022. Första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022

Svenskt vatten, 2020. Investeringsbehov och framtida kostnader för kommunalt vatten och avlopp – en analys av investeringsbehov 2020–2040

Vattenmyndigheterna, 2020. Åtgärdsprogram för vatten 2021—2027 Bottenhavets vattendistrikt (samrådshandling).

Vattenmyndigheterna, 2022. EU:s vattendirektiv. Vattenmyndigheternas hemsida <https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/eus-vattendirektiv.html>

Detta remissvar har utarbetats av Mia Svedäng, sakkunnigt sötvtatten, Elin Engdahl sakkunnig miljögifter, och Cecilia Hedfors, sakkunnig miljögifter och t.f. chef, Naturskyddsföreningens rikskansli.

För Naturskyddsföreningen

Stockholm dag som ovan

Cecilia Hedfors
t.f. chef Hav, Vatten och Miljögifter